

Latweeschu Awises.

No. 4.

Zettortdeenä 28. Janvari.

1865.

No Latweeschu draugu beedribas.

Ar Deewa palihgu Latweeschu draugi Widsemmes dalkä tanni 16. un 17. swetschu mehnescha deenä sanahks **Zehsis**, par tahm leetahm sarunnatees un spreesst, fo winneem zaur saweem raksteem no 20. seemas mehnescha deenas 1864 esmu preekschä zehlis. — Saeschanahs weetu katrs beedris dabkubs sinnaht pee zeen. Wabzu draudies mahzitaja J. Holt Zehsis. — Ratram, kam patiktohs klausitees, fo beedri, Latweeschu wallodä runnadami un spreesdami, runnahs un spreedihs, — tas mums preeku darrihs, ja arridjan eenahks muhsu saeschanahs weeta. —

Slohtas mahzitaja muishä, tanni 21. Jaunagadda mehnescha deenä 1865.

Gotthard Bierhoff.

Latweeschu draugu beedribas direktors Widsemmes dalkä.

Jannas sinnas.

Jelgawa. Tad nu falst ka falst — un Deewis lai teikts, ka papreefsch dahwinajis labbu kahrtu sneega. Us mahzitaju sa-eeschanohs biju nobrauzis kahdas 5 juhdses no Jelgawas. Pee Jelgawas gan wehl daschs dambis weetahm paplisk, bet jo tahlaki jo wairak sneega un parleekam branga braufschana. Tad nn arri brauz un wedd malku malläs. Get ar malku, balkeem, schaggareem, ar atmineem, keegeleem, granti, wedd labbibu, seenu, salmus pa zekku zelleem. Jo wissi ar scheem darbeem bij palikluschi pallak un kursch sinn zil ilgi bubs tahds brangs zelsch, ka drohschi warr kucht pahz wissahm uppehm un purwjeem. Pal-deewis Deewam par tahdu labbu dahwanu. Jo muhsu semmes bes labba seemas zekka ne warram pahreikt. Nabbaga laudim pilsatä jau bija par dauds leelas behdas ar malku.

Rihgas kaupmanni 1864 gaddä no sweschahm semmehm likkuschi atwest prezzi par 6 millj. 336 tuhst. 475 rubl. un us sweschahm semmehm likkuschi nowest par 25 millj. 295 tuhst. 100 rubl. Tad nu Rihgai labba andele gan bijuse un labbu grassi pelnijuse.

Grodnas gubernements Awises issluddina gubernatera pawehleschannu, kas itt wisseem meera-lungeem peekohdina stipri ween us to raudsikt, lai wissi semneeki darra pehz Wilnas General-Gubernatera generala Murawjewa pawehleschannu, kas pawehl tä: Dumpja laikä semneeki effoht eedrohschinajusches schä tä darriht ar teem nepeederrigu mantu un arri eelausteos un zirst lungu meschds. Dumpja laikä ne eespehja to wissäs weetas aiskaweht un wainigus pee strahpes west. Bet tad nu dumpis pagallam, tad Wilnas General-Gubernaters wisseem meera-lungeem leel peeteikt, lai illatrs meera-lungs sawä aprinkl semneekus par to pamahza, teem peekohdina un stipri ween us to rauga, ka sem-

neeki atfihst, kahds grehks tas irr un kahdu strahpi lee peln, kas sweschu un tumakajam peederrigu mantu ne zeen, to nemm, jeb pohsta un ihpafchi sweschu jeb fungu meschds bes wehleschanas un prett likkumeem malku jeb zittu leetu zehrt un nemm — un ka tahdus pahrlahpejus buhs strahpeht pehz likkumeem.

Kursemmes gubernements Awises issluddina, ka 29ta Janwari un 1ma Webruari pee Zalgawas aprinka waldischanas wairalfohlitajem no 23fcha Aprika 1865 uf 24 gaddem taps dohti fchee krohnam peederrigi frohgi un semmes gabbali.

	Dahsi.	Arcama semme.	Plawas.	Ganai.	Peeder- kas. riht gab.
	D e f f e t i n e s.				
Baufkas fudmallu frohgs . . .	0,57	—	—	—	0,04
Krohna Mehmelmuisch. Kublu frohgs	0,07	2,61	4,32	—	0,30
Mafas Reicham. Schnehu fr. (pee Zulkumas zetta) . . .	0,34	—	0,05	0,22	0,17
Sohdu basn. fr. (Gr. Sessan) . .	0,18	7,19	0,20	1,52	1,97
Schukku fr. pee Baufkas	0,24	12,24	0,48	0,05	0,45
Schukku semme pee Zerraukstes . .	—	5,36	—	—	0,24
Kalleja mahja pee Zehfabmuisch	0,54	—	—	—	—

Kursemmes krusfas-affekuranzas beedriba isdewuse flaidralas finnas par to, ka 1864 gadda gahjis ar fcho beedribu. Pee schihs beedribas (skattees Batweeschu Awises 1864 g. par affekuranzas beedribahm) peederr taggad 199 muischneeku un zittu fungu muischas un lohpu muischas, un 349 semneeku mahjas, fudmallas un frohgi, 9 basnijungu un 9 meschafungu muischas un 14 krohna muischas ar 21 mahjahm, tas irr pawissam 231 muischas un 370 mahjas, fudmallas un frohgi peeturrahs pee schihs krusfas-affekuranzas beedribas. Tahs famus laukus likkufchi affekureerecht (apdrohfschinah) par 751 tuhst. 254 rubl. 24 kap. fudr. un weenu peerendelu prazentu no fcho lauku augtu wehrtibas beedribai malfadami malfajufchi 1 tuhst. 879 rubl. 12 kap. fudr.

Zgahjufcha gadda Deewam schehl daschu reisi dauds weetäs un itt nikna krusfa bijufe, un arri no tahm muischahm un mahjahm, kas pee schihs beedribas peeturrahs, zittas leelu flahdi ar krusfu redsejufchas. Tomehr ar to naudu, kas bij atlikkufees no aisphehnaja gadda un no ta peerendela prazenta, tas irr pufsgrafcha, kas no iklatra tafceereta rubuta affekuranzas naudas bij eemalfata, warrejufchi wissu flahdi ismaksabt, kas bij notikkufe pee affekureeretahm mahjahm un muischahm.

Zaur krusfu 1864 gadda irr faspahrditas tappufchas un atlihdsinaschanu no beedribas dabbujufchas:

- 1) Dhsolmuischa pee Zalgawas par zeestu flahdi irr dabbujufe . . . . . 2418 rubl. — kap.
- 2) Meijas muischa pee Zalgawas par zeestu flahdi irr dabbujufe . . . . . 586 rubl. 80 kap.

- 3) Zeel-Altendorf Kuldigas aprinka par zeestu flahdi irr dabbujufe . . . . . 112 rubl. 50 kap.
- 4) Garroschu muischas Sohrina mahjas par zeestu flahdi irr dabbujufchas . . . . . 252 rubl. — kap.
- 5) Garroschu muischas Bausina mahjas par zeestu flahdi irr dabbujufchas . . . . . 74 rubl. 25 kap.
- 6) Krohna Pehtermuischas Gewalta Gmfina mahjas irr dabbujufchas . . . . . 117 rubl. 77½ kap.
- 7) Krohna Jaunasmuischas Uhsanu mahjas irr dabbujufchas . . . . . 15 rubl. — kap.

1864 gadda pawissam ismaksati: 3576 rubl. 33½ kap.

Nu tikkai 3 gaddi, ka fchi beedriba fahlfuses un japreezajahs, ka jau spehufe wiffseem teem, kas schihs beedribas beedri buhdami flahdi ar krusfu zeetufchi, zeestu flahdi ismaksabt ar to naudu ween, kas no ta pufsgrafcha affekuranzas naudas zehlfuses. Turprettim itt wiffas tahs muischas un mahjas, kas wehl naw peeteikufchahs pee schihs krusfas-affekuranzas beedribas un 1864 gadda pohstu ar krusfu redsejufchas, Deewam schehl itt nelahdu atlihdsinaschanu naw dabbujufchas un tahm fawa flahde bij jazeesch un dascham pateesi par dauds gruhti buhs to iszeest. Irr gan itt labba teefa muischu un mahju jau peeraktijufchees pee schihs beedribas, bet zil kas irr prett tahm, kas wehl ne turras pee schihs beedribas?! Wa wissu Kursemmi effoht kahdas 22 tuhst. semneeku mahjas — un redsi, tikkai 370 mahjas peeturrahs schai beedribai! Tad nu tikkai 60ta datta no wiffahm semneeku mahjahm peeturrahs pee krusfas-affekuranzas beedribas. Te nu redsoht kahds labbums teem beedreem bijis, kas nelaimi ar krusfu 1864 gadda zeetufchi, un apdohmajoht, ka katram lauzineekam iklatra gadda arri tahda nelaimi warr gadditees ar krusfu, tad lai steidsahs katrs gohdigs fainneeks arri peeteiktees pirms pawaffars woi us to nolikts termins flahdu, un pirms nelaimi ar krusfu tam useet un tad welti janoschello ar affarahm un leelahm behdahm, ka pufsgrafchus aplam taupidams, rubulus paspehlejis un fawu dsihwi naw pasargajis. Zil ruhktas tam tahs affaras buhs, ja krusfas pohstu zeedams brehks: „Bats esmu wainigs, ka ne esmu ne tizzejis ne klawisjis labbu padohmu, bet Deewu ta ka kahrdinadams kahrdinajis.“

Rihga 21ma Janwari Wehrmanna dahrsa lepnä ishaba fanahkufchi kahdi 140 beedri ar fawahm zeem-mahtehm un preilenehm, kas peeturrahs pee tahs beedribas, kas apnehmufees gahdaht, lai nabbaga lohpiini ne tohp mohziti nedf aplam apgruhtinati. Tur isrunajufchees par schihs beedribas waijadfibahm noturrejufchi leelu gohda meelastu un arri ehdufchi brangu zepveti no sirgu galkas. Sinneet, ka fchi beedriba arri afschelhodamees par sirgeem, kas wehl wairal nekä zitti lohpiini tohp mohziti, tahdus sirgus, kas fawä wah-

jibâ, wezzumâ un nespehzigâ wehl wairaf no neschebli-geew laudim tohp nizzimati, — nopehrf un leef no-schaut, bet tahdus firgus, fas gan flibbi woi affli, bet zittadi wesseli — leef nokaut un to galku ehd — jo ta irr labba un spehzigâ un derrigâ zilwekem. No Awisehm jau sinnafeet, fa sweschâs semmês wiffôs leelôs pilfatôs ifgaddus dauds tahdu firgu tohp kaufti, firgu galka flahrûds no flaktereem pahrdohda, un no augsteem un semmeem ehsta. Tad nu ir Rihgâ gribbedami labbu preekschihmi doht un ir Rihdineekus pafflubbinahd firgu galku ehst — schi beedriba tâ darrijuse. Behz pabeigtahm waffarinahm brangs musihkis spehlejis un nu leelâs ballês ispreezajuschees.

Behterburga. „Scemela paste“ — Kreewu Awises, fas tohp raffitas ar ta ministera lunga ihpaschu sinu, fas walda pahr walstis eelschigû buhschannu, — raksta tâ: Pa wiffu walsti isnesta tahda walloda, fa walstis waldischana effoht nodohmajuse un gribboht tapat arri darriht Kreewusemmes gubernementis, fa notizzis tais gubernementis fur Pohlu dumpis bijis; prohti: aplam stahsta, fa ir Kreewusemmê waldischana buhschoht pawehleht, fa semneeku mahjas buhs pahrdohht un pirkt woi gribb woi ne gribb, un fa ihpaschas kummissiones zelschoht, fas par to raudschioht, fa tas tâ arri tohp isdarrihts. Bet nu schihs ministera Awises slaidri tam prettim runnadamas fakka, fa ne effoht teefa un aplama wiltigâ walloda, fo tâ laudis tibschî isnessuschî. Walstis-waldischana itt nebuht us tam ne dohmajohht kahdu speest, semneeku mahjas pahrdohht jeb pirkt, neds arri gribboht tahdas kummissiones eezelt. Arri itt nebuht ne effoht pee walstis-waldischanas tahdi padohmi peenesi neds winna ar tahdeem padohmeem darbojahs, fas rahda, fa walstis-waldischana to gribboht pawehleht.

Behterburga. Keisers Wiffaugstaki pawehlejis fa wiffi tee, fas gimnastumâ jeb zittas tahdâs skolâs 4. klassê bijuschî un turreem irr attestates, fa tee tur labbi wedduschees un ustizzigi mahzjuschees, wairs ne warr meefas strahpi dabbuht.

Behterburga. Scemela paste isfluddinajuse tohs apstiprinatus littimus par Widemmes draudsu skolmeisteru atraitnu un bahrinu lahdi, fo schee skolmeisteri cetaisa.

Behterburga. Ar telegrami sinnas no Nizzas atstrehjuschas, fa muhsu angsta Keisereene un angste Keisera behrni Nizzâ effoht pee labbas wesselibas. Ar Keisera trohna mantineeka, leelwirka Nikolai Aleksandrowitscha wesselibu eimohht labbi un winsch taggad irr Neapeles leelâ pilfatâ Italia.

Berline. Ar Schleswigas Olsteines leetu taggad wairs nebuht ne eimohht us preekschu, un neweens

ne sinnoht teift, fa ar schahm semmehm buhschoht palift. Sweschas walstis wairs ne eezajahs, Wahsemmes masas walstis mas fo spehj prett stipro Gistreikeri un Pruhfi, un schee diwi atkal ne warr scho semmu un ir zittu lectu labbad fa-eet weenâ prahâ; wehl flahd Pruhfis labprahd Schleswig-Olsteini-Lauenburgu gribbetu pawiffam paturrecht, jeb arri ihpaschu waldineeku tikfai tad teem nowehleht un zelt, kad schihs semmes Pruhschu walstei gribb peebedrotees un appafschi winnas sinnaschanas palift. To nu ne gribb nei schihs semmes, fas gribb sawu ihpaschu waldineeku (erzogu Wridriki VIII.) un pawiffam swabbadas buht, neds arri zittas walstis Pruhsim to gribb un warr nowehleht — un tâ tad schi leeta ne eet us preekschu un ne nahf pee beiguma. — Atkal irr leelas starybas stary Pruhschu ministereem un stary Pruhschu leelu landagu wiffadu walstis leetu un wajadfibu labbad, un nu jau treschais gods, fa tamdeht wehl ne warr pee galka un meera fluhht.

Italia. Rohmâ, fur Pahwests wiffas Kattolu basnizas galwa walda, dauds to Pohlu Kattolu basnizungu un preefteru, fas Pohlu dumpi apgrehkojuschees un isbehguschî, atnahkuschî Rohmâ un bes weetas un truhzigâ buhdami, palihgu un schelastibu luhguschees, bet naw dabbujuschî un teem atkal bij ja-eet probjam. Awises fakka, fa pehz leeldeenanahm schinni gaddâ jau fahlschoht no Rohmas isekt Sprantschu karea-spehks, fas nu jau wairaf nekâ desmit gaddus Pahwestam par pawehrumu tur stahwejis, bet fam nu pehz tahs kuntraktes, fo keisers Napoleons ar Italias kehninu Wikturu Emanuêlu 15tâ Septemberti 1864 sawâ staryâ notafijuschî, diwju gaddu laikâ no Rohmas pawiffam ja-iseet. Iseeschioht pehz leeldeenanahm trescha dalla no scheem Sprantschu saldteem Rohmâ. — Zaur to leelu stipro grabmatu, fo Pahwests gaddu beidsioht islaidis wiffas Kattolu semmês un fas waldischonahm irr lohti reebigâ, ne ween Sprantschu semmê, bet ir Italia un zittur kibbeles ar Rohmu zellahs; jo waldischanas ne warr nowehleht, fa tahdus wahrdus basnizas isfluddina, fas irr prett waldischannu.

Asia. Rihnas keisera karea-spehks ar Sprantschu un Galenderu palihgu salause isgahjuschâ gaddâ niknu Taivinu leelu dumpi un Rankines warren leelu pilfatu teem atnehma, fur dumpineeku niknais kehninsch tik ilgi bij turrejees. Taggad stahsta, fa to brihdi gan isdewees schim isbehgt un wehl ilgi turretees, bet daschâs lauschannâs to sakahwuschî un sakehruschî 25tâ Oktoberti, tee tam dschwam zilwekem effoht wiffu abdu no meefas nodihrajuschî un tad to gabbalôs sakappajuschî! Al tawas pohsta paganu buhschannas!

India. Par to neganto nikno wehtru, fas isgahjuschâ Dezemberti tahdu leelu pohstu pee Kalkuttas

pilsata un pee Ganges leelupes padarrijuse, taggad raksta, ka ne ween 12 tuhstoschi zilweki un dauds kuggu un laiwu ar to gallinati tappusch, bet ka wairak nekā 60 tuhstoschi zilweki un leels pulks lohpu zaur scho auku sawu gollu redsejuschi. Wehtra kà ar flanzischanu noslauzjuse un uppē erahwuse ehkas, kohkus, lohpus un zilwekus, ka pilka semme palikkuse, kur schi pahri gahjuse. Tur taggad effoht breefmigs bads un kolera un zittas sehrgas tur padarroht ne-isteizamu pohstu. Galenderu waldischana ne spehjoht wisseem palihgu doht, un Indeeschi paschi itt nekahdu palihgu ne dohdoht scheem nelaimigeem. Tā eet dasch-fahrt tannis isslawelās baggatās sweschās semmēs.

Amerika. Seemelneeki taggad ar wissu spehlu darbojohs Wilingtones pilsatu panemt. To taggad apsehgeroht Sermans no semmes puffes un no juhmallas leels pulks apbrunnotu karrakuggu to spaidoht, bet effoht kochti gruhti tam pilsatam peektuht, jo wehtras laikā kuggi ne drihkoht tuwu pee-ef pee teem leeseem klints-krosteem, kur pilsats stahw, un atkal rahmā laikā effoht juhra tur til sella, ka leeli kuggi ne warr eet. Tomehr Awises kofka, ka kahdus krepofstus jau effoht tur panehmusch. Arri raksta, ka Amerika jau fahkoht us meeru dauds mas dohmaht. Us wehrgu-walstneeku galwas pilsatu Richmondu effoht kahdi kungi nogahjuschi un fahkuschi runnaht, wei tad no meera itt nebuht wehl ne gribboht ne sinnaht, un tā rahdabs, ka wehrgu-walstneeku presidente Dawis, kas libds schim no meera ne dsirdeht ne gribbejis dsirdeht, nu lehnaks effoht palizzis un gribboht fahkt runnaht, ja seemelneeki fuhfischohht wihrus, kas meera labbad gribb darbotees. No tam jau warr manniht, ka wehrgu-walstneekeem eet par dauds gruhti un ka teem mas zerribas karrā winneht. — 3.

- Latweeschu wallōdas prattējeem un milotajeem ipaschi miteem skolmeistereem.

Jās gan sinneet, ka es, ka wārds appalschā parafstis, jau ilguš gaddus ar Latweeschu wallōdu pūlejšs. Jan diwi grāmatas plazzi esmu laidis par wallōdas māzibu, weenu leelāku, ōtru masāku. Tā leelāka isteem wallōdas dibbinātajeem, kas us tō ween stāw Wāzsemme. Tā ir gaušcham plascha, garra un arri dārga. Ōtru esmu sarauzis dauds isāki par labbu jo wairāk māfu Kursemmes un Bidsemmes māzītajeem, talschu arri wēl par pilnigu padōmu pee wallōdas likumeem, zil pats tā padōma til warrēju panākt. Nunoklausōs, ka to manu grāmatu diwējadi brākē. Weens: winni falka, ka effōt grūti faprotama, ka waijagōt pa dauds austas un dsikas gudribas lids tō wallōdas likumu lassitais warrōt isprast, kō rakstisais

simējis. — Taisniba, prōti nestudeeretam lassitājam. Bet muhscham weenu grāmatu newarr wissahm lassitaju fahrtahm geldigu pataisit us reisu. To ar māzibu tāpat kà ar bāribu. Wirs pillā spēkā gribb stipru bāribu; jaunellis pārteek weeglāki, kusls bērnš newarr ne treknu peenu panest. Māziba tāpat jāndšwerr zittādi tam, kas zaur augstām skolām gājis, zittādi tam, kas warrbūt talschu kādū pilsāta skolū fāddis, zittādi tam, kas ar tādām leetām, ar tādū prāta pūlinu mas jeb nemas nau apraddis. Tad teescham neleedsōs, taisniba: milee skolmeisteri, zaur augstām skolām nestāigājuschi, wehlesees isāku, weeglāku, ir lētāku wallōdas māzibu, ne kà tur biju dewis. Schinnis deenās esmu esāzis tādū gādāt, zil isi til warrēdams, weegli ween aiskerdams itin tōs waijadsigātos wallōdas likumus.

Bet jāpeeminn wēl tā ōtra brāleschana. Dauds kas falka, tās rakstusimes man no jauna zeltas effōt pa dauds raibas, neredsetas, nedsiŗētas, preeksch azzim mudschōt ka stūdras, nebūt newarrōt aprast. Talschu atkal: taisniba teem brāletājēem, bet kō lai darra? pats nebiju wainigs, Latweeschu wallōdas likums, kō gribbēju skaidri peerādīt, wainigs. To gribbēju labprāt Wāzeetim peerādīt, kà Latweetis pamissam sawādi isteiz tō a eeksch „draht“ un „gahst“, eeksch „grahpis“ un „trahpis“, tō e eeksch „fehlla“ un „fehls“, eeksch „fehla“ un „fehdeht“, tō i eeksch „ihst“ un „ihst“, eeksch „grihwa“ un „grihda“, tō n eeksch „luhkoht“ un „luhgt“, eeksch „schuht“ un „schuht“, tō ai eeksch „laik“ un „laik“, eeksch „taifih“ un „taifns“, tō au eeksch „laut“ un „laut“, eeksch „faukht“ un „faukt“, tō ee eeksch „meeles“ un „meeloht“, eeksch „meers“ un „feers“, tō o eeksch „doh“ un „ohtr“, eeksch „lohgs“ un „krohgs“. Wāzeetim schi isschirschana bija jāpeerāda, jo Wāzu wallōdā tādās nawa, un zits Wāzeetis Latweeschu wallōdu resinnādams un menōmannidams pulgō. Bet bes nekādām sawādām, lids schim neerastām rakstusimim to newarrēja azzim peerādīt. Tā bija jaunās jāzell; kādēl tur rakstiju ā un ā, ē un ē, i un i, ū un ū, ai un ai, au un au, i un i, ū un ū, un zittādi itt nebūt newarrēju.

Bet wai tad Latweetim pascham Latweeschu rakstōs arri waijaga tādū raibumu? Kas tō dōs?! Latweescha mēle jau no tāleenes sinnās, tiksids azzina rakstam usmettusees, kà jāfauz „draht“ un „gahst“, kà „fehla“ un „fehdeht“, ka „ihst“ un „ihst“, u. t. j. pr.

Tāpēz kad nu gribbu ipaschi miteem skolmeistereem, kas talschu jō wairāk no Latweeschu zilts zeluschees, isu Latweeschu wallōdas grāmatu gādāt, tad turru, ka

tádas smalkas flandineeku isschirshanas newaijaga wíß un gribbétu labprát pa wezzam rakstít, ja man neschautós weenas dömas prátá un te jáprassa padóms no jums pascheem, kam tó grámatu rakstíschu, ká jús paschi wélesítees. Próti, kó lai darru ar to beedekli, ar tó mérki, to h?! Wai jús man tó wélesít atmetst (tai wallódas grámatiná), wai ne? Es dömaju ittin tá darrít, ka jús wélesítees, ja tikkai pufflids weenáds prátá un padóms jums bátu.

Párdómajeet labbi! Kam tas h irr? Wíßsch nosime un paráda tá flandineeka garrumu. Scháda nosiméshana waijadfiga. Bet ta kibbele irr, ka tas h itt nebut netóp peeliktá wíßseem garreem flandineekem, bet tikkai pírmajás wárdu sílbás (fur tá wárdá fakne) un táis zittás sílbás, ká fur ne péz káda skáidra lílkuma. Wai nerakstéet firdim, masgajam (pagájuschá laiká), labbaks, daschads, willans, píhlens, laimigs un wai nebutu járaksta: firdihm, masgajahm, daschahds, willahns, píhlehná, laimihgs, ittin ká latrés raksta: rohlahm, masgah, tekkohs, weddahs? U wíßu wíßi h nuns nepeeráda wíßus garus flandineekus, jeb wai wá dríßíes káds rakstít: labbaki, daschahdi, laimihgi, meitenih, masgahshana, kallehji, behrah kehwe. Uzzis fápetu tádu rakstu redsót. Tad newarr leegtees: ar to h nepeeteek, laut gribbétu wíßus flandineeku garrumus nosimét. Un ótrs: leelá kibbele nabbaga Latweeschu bérnam ar to issaufshanu, jo talshu tó h fauz wai nu pa a, wai pa k, zittádi newarr. Tas h irr un irr prettim Latweeschu méles síkkumam. Wai nedrífstetum jauná wallódas grámatiná pírmó sóli spert? Warr bú, ka péz ir jitti atrón ka labbi to h atmetst nó raksteem.

Ja nu to h Latweeschu mélei un skáidrai flandineeku garruma sinuai par labbu gribbétu atmetst un pawíßam póstít lauká, kádu zittu derrígu sími warrétu tai weetá úsaemt, kas ne rakstítájam, ne lassítájam náktós par grúti? Schinní paschá rakstá, kas preeksch júsu azzim, par prówi esmu to h atmettis un wíßus garus flandineekus ar ápsimejis. Uspreeschat paschi, wai ar tádu raksta módi warr eepasítees un wai jums pascheem rádás patíkami kad ar tádeem raksteem wallódas grámatínu farakstítu. Gau es pás sinnu, ka zité schó, zité tó warrés brákt. Par pílnám pás schás rakstu-simes nepeeremmu; bet tó skáidribas pílníbu taba te newarram mekkét, bet teescham schinní reísá jáprassa, kó tá pasanle, kó tas leeláis rakstítáju un lassítáju pulks, spreesch un kárd.

Zús, mílee skólmeisteri, ípaschi jús, lúdsami, un fur wél rónás zil ne zil mázité zilwéks, kas tó lectu warr isschírt, kas ísu wallódas mázibu wélejás, un

par wallódas skáidribu rápéjás, labbi párdómájuschí, atrakstéet man ar pásu grámatu (us Jaun-Uuzi pee Saldus Kursemé — Neu-Uuz bei Frauenburg), zité dódat arri sawu padómu awíßes:

1. Wai jús gribbeet, lai jauná wallódas grámatiná paleeku itt pee tá wezzá h, ká líds schim irr pírksteem un azzim eerasts? wai lai tó h gluschi atmettu nóst?

2. Kad h bútu jáatmett, wai dömajeet, ka tas juintinsch á bútu derrígs tó weetu píldit, jeb wai kádam gaddítós zité káds gudráks padóms.

Lúdsami, neslépjat sawu padómu, lai es sinnatu jums pa prátam darrít, jo es negribbu few par patíshanu, bet jums par labbu to wallódas mázibu gádat. —

N. Bielenstein.
Jaun-Uuzes mázítáts.

Ká Meklenburgas semneekem klahjáh.

(Wíßsemes gubernas awíßes 1864, Nr. 85.)

Ka Wíßsemé un tá pat arri Kursemé un Eggauu semmé un wíßá plaschá Kreewu semmé semneeku kahrtá us preekschu eet, to skáidri no ta warr aiskahrt, ka kalposhana deenu no deenas masumá eet, ka naudas rentineeki sípri wairojáh un ka lautini weenumehr zeematus us dsimtu pehr. —

Ne wíßás Wahzsemes puffés semneekem tá klahjáh, ká Wíßsemé. Íhpaschi Meklenburgá semneeku kahrtá pa wíßam nonihkuse un próhti wátrak nonihkuse ká Latweeschí wehrgosshanas laiká bija. Jo ir to reís fáimineekem tal faws zeemats bija, kó jau tehwu tehwi bíj walbújuschí. Meklenburgá zeematu gan drihs ne mas nau. Próhti gan drihs wíßa semme peeder muischneekem. Pee paschas muischas irr íhpaschas dsíhwejamas ehlas, fur tee semneeki dsíhwo, kas lunga semmi apstrahda. Schíhs ehlas lungam peeder. Zittás muischás irr gáishas, wesseligas muhra ehlas dahrsa wíddú. Zittás muischás atkal irr duhmainas, tuníshas, newesseligas, allabm líhdínajamas mahjas. Ká kungs buhwe, ká semneekam jadshwo. Darbineekam, tahdá mahjá dsíhwo-damam, íhre nejamakfa, bet par gaddu 80 líhds 120 káshudeenas par wélti jakalpo. Schíhs deenas seewa mehds nokalpoht, jeb píwíßs, kas mahjas eedshwotájam jaturr. Wíhrs strahda muischá un íf deenas 15 kap. sudr. dabbu. Par tahm deenahm, kó seewa jeb píwíßs lungam kalpo, mahjas eedshwotáts dabbu 7½ kap. sudr. par deenu. Wes tam wehl dahrs wíhram teek dohts un káhdá semmes gabbalínsch preeksch kartuppelehem, málka preeksch dedshinaschawas un barríba preeksch í gohwi. Múdsus kungs winnam páhrdóhd par noklaktu náudu. Daschás puffés leelaka, daschás atkal masaka lohne teek dohta. Jo lakprahígs muisch-

neek's irr, jo pishigaku lohni dohd. Kungam wissu zauru gaddu, deenu no deenas, darbineekam pelua jagahda un darbineek's ne weenu paschu deenu no darba nedrihst atrautees. Ja negribb, tad kungam pehz likkumeem brihw, darbineeku ar warru, prohti ar kuhleeneem, pee darba peespeest. (Kamehr darbineek's muischâ dshwo, tiklam ihsti fakloht dshintu zilwekam irr lihdsinajams.) Ja nu mahja tulscha un lungs kahdu darbineeku peeneem, tad abbi salibgst un darbineek's kungam tik ilgi paleek par kalpu, kamehr lungs usfalka kalpam, jeb kalps kungam. Itt kâ pee mums kalpeem no weeneem Jurgeem lihds ohtreem Jurgeem deenestâ japaleek, kâ pat Meklenburgâ no 24 Oktobra lihds 24 Oktobrim. Kâ nu gan drihs leekahs, itt kâ buhtu Meklenburgos semmneeki tahdi paschi brihwneeki, kâ muhsu laudis. Bet schi brihwestiba tik ween isleekahs kâ brihwestiba, bet ihsti fakloht dshintu buhschanai lihdsj turrama. Jo tad darbineek's noliktâ muischâ nomettees us dshwi, tad tur pat pee tahs muischas teel peeraktihts, schi muischâ winnam paleek par tehwischku. Ja nu wihram behrninu pulks, jeb ja winnam eenaideeku rohnahs, tad winnu ne tur zittur nepeeneem, nehs peeraktâ, ja winnam nau naudas pa pillam. Un kâ schee zilwezini gan drihs wissi irr tulschineeki, to taf laikam warr dohmahst. — Darbineekam, zittur weetu nedabbujuscham, japaleek wezâ weetâ un kungam jagahda pajumts. Kâ likkums pawehl. Ja nu wihrs ihri spehj malkahst, tad winsch dshwo kâ laikam brihwneek's. Bet ja nespehj ihri malkahst, jeb ja warr buht zitta palihdsiba wihram waijadsiga, tad ar warru pee darba teel peespeests. Ja 3 reis leedsahs, pee darba eet un ja dakteris leezina, kâ derrigs irr pee darba, tad winnu ar wissu seewu un behrneem par pamahzichanu aiswedd us ihpaschu darba nammu, tur winnam, woi gribbedamam woi negribbedamam jastrahda.

Kâ jau fazzihst, wissa schi buhschana leekahs kâ brihwestibas buhschana, bet ihsti fakloht dshintu buhschanai irr lihdsinajama. Jo darbineek's tad ween usfalka, kad no tehwa semmes pa wissam gribb schkirtees, us Ameriku jeb zittur tur aiseedams. Meklenburgâ palikdami darbineeki ne kad neusfalka, bet lungs gan usfalka pehz patifschanas. Jo paschi darbineeki arri itt labbi sinu un tapehz gan drihs wissi gauhschi pehz Amerikas ilgohahs, ir tee, kurreem labbi lungi irr.

Pateestibas mihtotais, scho Meklenburgas buhschana ar Widsemmes buhschana salihdsinadams. Deewam no wissas firds pateests, kâ ne-essam wis Meklenburgeesch, bet Widsemneeki. Un daschs, kas labprahst tehwu semm wissu mehds smahdeht, nu eewehrohs, kâ Deews mums daschu labbumu wehlejis, kas zittam truhkst.

Tirses mahzitais pats mannim stahstijis, kâ preeksch kahdeem gaddeem Tirses draudst Wahzsemneeki cenahkusch, Meklenburgeesch. Jhsu laiku pehz winnu atnahschanas Tirses mahzitais 7 pahrus (woi warr buht arri wairak, flaidri neatminnohs) weenâ swehtdeenâ laulajis. Scheem pahreem jau dands behrnu bijusch un winni jau ilgu laiku kâ laulati draugi un tomehr nesalaulati kohpâ dshwojuschi. Prohti winneem tehwu semm netikka wehlehts prezettees — laikam naudas truhkuma deht. Bet kam tas lihds, kad laudis nesalaulati kohpâ dshwo? Scheem nabbadsineem jafschkirrah's no tehwu semmes un janahk us Widsemni, kâ lai Widsemmes mahzitais tohs laula. Lai Deews pafarga no tahdas nebuschanas! Zil sinu, tad paschôs dshintubuschanas laikôs Widsemme no tahdas negantas kauschu mohzichanas nau dsirdehts tizjis. —

Sinnams, wissur Wahzsemme tahda wehrdsiba nerohnahs. Jhpaschi Pruhshi teescham irr brihwi laudis. Bet muhsu laudis wissus Wahzsemneekus par Pruhscheem fauz, gaumâ nelikdami, kâ stary Wahzsemneeka un Wahzsemneeka leela staryiba, tadeht kâ Wahzsemme irr wairak kâ 30 walstibas un katrai walstibai fawi ihpaschi likkumi un fawa ihpatte waldischana. Tadeht arri appaschneeku buhschana un labklahschana Wahzsemme ne pawissam nau weenahda.

Wezze Latweesch.

(Stattes Nr. 2.)

Pihkals jeb Pihkols stahweja Behrkona bisdei Rohmawâ pa kreiso rohku. Schis bij Latweeschu pitais deews, kas kauschu dwehfeles usnemmoht sawâ walstibâ, pekke. Tizzeja: winsch effoht wezs bahls wihrs, ar affinainu waigu un firmu, garru bahrsdu. Ar mirrona lalkatu sawu galwu aptinnis, Pihkols schichoht pekke un ap winnu 3 mirrona galwas: weena zilweka, ohtra gohws un trescha gohws galwa. Pihkals effoht nahwes deews un tadeht winsch negaidoht no zilwekeem mihlestibu, bet trihzechanu un drebbeschana. Mirrona kauli bij winnam swehtiti un winna bildes preekschâ us garrabm lahrtim fakabrti. Daschu reis winsch semmes wirsû no sawas pekles atnahloht un baggatus laudis atgahdinajoht, lai nomirruschu dwehfeles peemim. Ja to wehrâ ne leekoht, tad Pihkals wehl ohtru reis nahloht, bet kad trescho reis nahloht, tad tik ar zilweku uppureem apmeerinajams. Pihkalim wiswairak taukus uppureja, kâ pohdâ mehdsâ fadestinaht. Kad wezze Latweesch kareu jahka, tad Pihku-

lim ikreis weenu zilweku no eenaidneeku pulka uppureja. Preesteri tad us to zeeti luhloja, woi affinis no uppura kruhtim pilleja jeb tezzeja. Kad pilleja, tad dohmaja, ka eenaidneeki uswarrefchoht, bet kad tezzeja, tad spreeda, ka tautas behrni buhschoht eenaidneekus uswarreht. Kad karrâ bij eenaidneekus uswarrefjufchi, tad faherthohs augstmannus un wirsneekus lihdi ar winnu sirgeem uppureja. Ikreis, kad mirroni glab-baja, tad papreefsch Bihkalam — ka nahwes deewam — uppuri wehleja. Bihkala feewa bij Naula, kas seemâ usfubtoht fallu un nahwi, waffarâ atkal aplam leelu karstumu un faufumu.

Scheem trim leclajeem deeweem — Behrkonim, Botrampam un Bihkalam — bij Nohmawâ fawi ihpafchi altari, kur preesteri teem uppureja un kur tohs peelhdsfa. Zilteem deeweem — teem masafajeem — ihpafchu altaru ne bija. Tohs tur wiswairak laudis gohdaja, kur winnu pehdas jeb simes usgabja. Ta tad kalpoja mescha deeweem meschôs, fehjas deeweem us tihrumeeem, lohpu deeweem kuhdis, uhdena deeweem pee uhdena un juhvas deeweem juhmallâ. Scho deewu flaits bij arri dauds leelaks. No ta leela pulka schê til daschus peeminneschu.

Saule Latweescheem bij ta deewete, kas laikus eedalloht un semmei siltumu dohdohht. Saules pils effoht us rihta pufsi, kur Latweeschu dsintene. Ikhita ta no sawas pils spohschôs rattôs isbrauzoht, kam trihs sirgi effoht aijuhgti: weens no sudraba, ohtris no selta un treschais no dimanta. Pa deenu wissu pafauli apbraufuse, ta ee-eijoht waklarâ juhâ, tur nomasgajotees un nakti atkal us sawu pilli pahbrauzoht.

Dizzeja: swaigsnes effoht faules un mehnescha behrni, kas paschâs debbes plawâs ka aitas gannijotees un deeweem preefsch braufschanas un jahschanas derroht. Daschas swaigsnes nomaldotees putnu zellâ (Milchstraße), kur nomiruschu dwehseles par balteem ballofcheem palikluschas dsihwojoht. Masahs swaig-nites zilwekeem dsihwibas paweddeenu wehrpoht. To tikrihs zilweks peedsimst, tad tuhliit wehrpejahm pee debbesim effoht muhscha paweddeens jawehrpj, kas pee kahdas swaigsnes beidsahs.

Dklupiruns effoht faulei, mehnesim un swaig-nehm par zella rahditaju. Winsch arri par to gahdajohht, ka noliktâ laikâ irr pawaffaris un waffara, rud-dens un seema.

Awaskluttis (kas awis skutt jeb zehrp) Latweescheem bij mehra un lohpu fehrgu deews, kas allasch ar galkas uppureem bij meelojams, lai zilwekeem un lohpeem pohstu ne usraida. Kad aitahm bij willa pafleppus nozirpta, tad jau Awaskluttis bij tas wainigais. Tahda nozirpschana nosihmeja, ka fehrga zel-

schotees. Wehl taggad dauds laudis aplam baidahs, kad kahds blehdis winneem aitas woi us pakaufcha jeb us krusta apzirpis, dohmadami, ka nu wissa swehtiba effoht pagallam. Wehl taggad dascha fainneeze un kalpa feewa ne laisch neweenu sweschu zilweku sawâ stalli eelschâ, baididames, ka schis ar flauga agzin lohpeem faunu ne padarroht. Zaur tam daschs johbu gals jeb blehdis sawu kaiminu isbaidijis, tam fleppeni kahdu aitu apzirpdams jeb winna stalli kahdu wanflara pautu eelisdams.

Kunnis bij Latweescheem zuhlu un siwenu deews, kam zuhlas kuni un asti uppureja. Wehl taggad dauds feewinas Tennisa deenu (tai 17tâ Janwari) swinn, zuhlas kuni un ausis wahridamas un rattinâ ne wehrpdamas, lai zuhlas labbi waisflohahs.

Baschelis Latweescheem bij gohwu deews, kam pirmo weenu uppureja.

Bahrbanis bij jehru un aitu deews, kam treknu aunu uppureja.

Uhsinfsch bij bischu deews, kas meddu kahrojoht.

Kurko teem bij druwu jeb tihrumu deews, kam pirmohs lauka auglus uppureja un kam gohda stabbu uszehla. Behz uppura scho stabbu nopohstija un jannu uszehla kalnina gallâ.

Pilnitis bij Latweeschu baggatibas deews, kas schluhnus un flehtis pildohht. Tam uppureja pirmohs lauka auglus.

Bergruhbes teem bij pawaffara mihligais deews. Winsch atneffoht saktumu un mauru pee mahjahm un dohdohht stahdeem deeglus, pumpurus, seedus un lap-pas. Il pawaffarâ tam ihpafchus swehtlus swinneja.

Puschkeitis bija gresnuma un glihtuma deews, kas eewu krumôs mahjojoht. Tur winnam atneffa chst un dsert un tad to luhdsâ, lai sawus palihgus un kalpus ar baggatahm dahwanahm fuhthoht us winnu mahjahm. Puschkeita kalpi bij Barstikki, Markopeti un Pilwaiti.

Perdoitis bij Latweeschu wehja deews, kas pa juhru un pa sommi staigajohht. Padebbeschi winnam ka sprohgas ap galwu liddinajotees. Perdoitis siwju uppurus gaidohht; kad tohs ne dabbonoht, tad faskait-tees ar sawu dwaschu (wehtru un weefuli) laukôs, dahsôs un meschôs leelu skahdi padarroht.

Gardeetis bij siwju deews, kam us leseneem almi-neem juhmallâ siwis uppureja.

Belwikis bij purru deews; kad tam ne uppure-johht, tad zilweki un lohpi purrâ gallu dabbujohht.

Zohds bij karrâ un nemeera deews; kad uppurus ne dabbujohht, tad karrâ-wihru dwehselehm leekohht seemela blahsmâ zihnitees.

(Il preefschu wairaf.)

S l u d d i n a f c h a n a s.

Wehrä leekama sinna preefsch lauzi- neekem.

Mannä jaunä un no waldifchanas puffes apstipriunä un uswehletä eerikteschanä, nosanzama

Rihgäs Dampa - kaula - miltu - pabirikis,
irr dabbujami gauschi smalti malli

futtinati kaula- un ragga-milti

nuzzäs no 7½ un 6½ pudda, par to zennu no 6 libbs 12 rubl. fudr. par muzzu. —

Tweklat es arridsan usteizu no sawa dampa-eljes-pabrika, Tohrna-kalnä, linnu-eljes-fohkus, zil katram patihf, un par wifsehratu malfu. —

Carl Chr. Schmidt.

 Labbu baltu meddu, linnu un palkulu dsihjas wehl warr dabbuht Jelgawä, Kat-
tolu eelä, pee **H. N. Schmemann.** 1

Wifslabbakas kalleja-akwina-ohgles
es pahrdohdu sawä eljes-pabiriki Tohrna-kalnä 1

Carl Chr. Schmidt.

Tanni Stä Webruari schiini gaddä tohp eefsch
Zumprawnuifschas, pee Bauflas, pee muifschas
waldifchanas trihs frohgi ar lauकेem us feschēem
gaddeem us arrenti issohliti. 1

Muifschas waldifchana.

Schē es sunamu darru, ka pee manim warr labbas
weetas ar labbu lohni dabbuht Jelgawä, ka arri no
Zurgeem f. g. us lauकेem preefsch deenestneekem no
wibrifschu un feewifschu fabrikas. Deht tam tee deenest-
neeki ka ar tee zeenigi lauकेeki, kam laudis wajaga, pee
laika warr peeteiftees tamil jaun eerikletä deenestu nammä,
Palejas eelä Nr. 15 pee deenestu mehlera **Wes-**
manna. 1

Baldohnes basnijas = draudse Lihwes muifschas
wezza muifschä ar 192 puhraweetahm arramas semmes,
kas tschetros laudis pa 48 puhraweetahm eedallita, ar pee-
derigahm plawahm, eeriktem brandwihna-kehki, un, ja
grihb, arri ar weenu frohgu no Zurgeem sch. g. us feschēem

gaddeem us arrenti dabbujama. Pee Lihwes muifschas
waldifchanas staidrafas sinnas warr dabbuht un kmitrakti
notaisiht. Turpat arri weens tabs muifschas sctrihweris teel
meklehts, kas jo mihtaki tiks nemts, ja arri ko no lauके-
fohpifchanas probt. 1

Kas geldigs un kam luste bubtu schiini nekrub-
fchu no dohfchans laika par **nekrubfchu weetneeku**
eet, warr bes kawefchanas kahrtas sinnas dabbuht pee
Bauflas krohna pagasta teefas un Jelgawä Awifschu
nammä, seelajä eelä. 1

Diwi sirgi bes wainahm, weeni **jakts ratti**, weenas
fibittu kammanas un weeni **fedli** irr pahrdohdami
Jelgawä, pastes eelä apteekera **Schmidt** a nammä. 2

Bihrin muifschä, Krimuldes kasnijas draudse, diwas
mahjas, kurrahm katrahm libbs 100 puhraweetahm no muif-
schas lauकेem peedallamas, no Zurgeem schiini 1865
gaddä us renti isdohdamas. Tamdeht japeeteizabs pee
Bihrin muifschas waldifchanas, kurrä weetä ar warr
sinna dabbuht par **muifschas lohpu isrenteschannu.** 2

 Muifschete us Leifschu rohbeschahm,
90 puhraweetas arramas semmes ar peederri-
gahm plawahm un kurramo, tohp no Zurgeem us
arrenti isdohda us 6 jeb 12 gaddeem, un japeeteizabs
Jelgawä, Palejas eelä Nr. 41 namma. 2

 Refnas Portugifschu needeas warr
dabbuht **Rihgä,** Jelgawas **Abrihgä** pretim
ilku brakim Nr. 14. 2

Weena mahja ar wifslabbakahm plawahm un wif-
labbaka arrama semmi, pawiffam 150 puhraweetas, **Kau-**
nas aprinkl, tohp pahrdohdas jeb us arrenti aidohdas.
Klabifkas sinnas dabbujamas Jelgawä, Sctrihweru eelä
Nr. 16 pee faimneeka. 2

Pehter muifschä, pee Krohna-Wirzawas, **kallejs**
warr weetu dabbuht. Turpat arr no Zurgeem f. g.
peens tohp us patti isdohs. 3

 Smalki maltu jebtu gipfi preefsch
lauके labbofchanas warr dabbuht par
40 kap. puhrä Pawassara muifschä pee Slohtas
tammis wehja fudmalläs. 6

La Engelifschu Magasihne

no

M. Th. Thies

Rihgä tai jaunusbuhwetä **M. Schweinfurtha** nammä us kalku un wall-eelas stuhra
lehki pahrdohd fudmallu-dehtu un dischleru sahguš, wihles, ehweles un kaltus, sctruhstikkus, laktas,
rattu pedderu tehraudu, kalleju plehschas un zittas prezses. 1

S i n n a.

Zella beedris jo prohjam wehl apstallejams par 75. kap. f. (jeb 4. gabb. par 3. rubl.): Rihgä pee **G. Drescher**
kunga, grabm. pastes nammä, un pee **Dr. Buchholz** kunga, Pehterb. abrihgä, **Aleksander** eelä Nr. 18., kur pilseht-
neekem tabs lappas arri isdohd, — un Jelgawä apstallejams pee **Janischewski** kunga, ta pat arri wiffas grabmatu
pastes. Det mahzitajus, fohlineisterus un zittus muhsu tautas lohpejus luhdsam, apstalleschannu labprahgtigi isdarrht.

Atbildedams Awifschu awghdatajō: **M. Schulz.**

No zensures atwehlehts. Jelgawä, 25. Janwari 1865 gaddä. Nr. 15.

Druckahs pee **J. W. Steffenhagen** un dehta.